



شورای نگهبان مصوبه تشدید مجازات جاسوسی را مغایر با حقوق شرعی و قانونی مردم دانست

هم امنیت ملی هم حقوق شهروندی

گروه سیاسی/ شورای نگهبان با هدف

حفظ آزادی‌های مشروع مردم در عین حفظ بازاریابی لازم در برابر اقدامات ضدامنیتی؛ مصوبه مجلس برای تشدید مجازات جاسوسی و همکاری با کشورهای متخاصم را برای رفع برخی اشکال‌ها و ابهام‌ها به مجلس بازگرداند. دقت نظر شورای نگهبان برای پاسداری از حقوق شرعی و قانونی مردم در شرایطی که بروز جنگ احتمالی ۱۲ روزه و مشخص شدن نقش جاسوسان و مزدوران همکار با رژیم صهیونیستی در این جنگ می‌توانست فراهم کننده فضای ذهنی موافق با هرگونه تشدید مجازات آنها در جامعه باشد؛ دقت نظری در نوع خود قابل توجه و ارزشمند بود که نباید به سادگی از کنار آن گذشت.

همچنان که هادی طحان نظیف، سخنگوی شورای نگهبان روز گذشته در هنگام اعلام این موضع شورا در حساب کاربری خود در شبکه اجتماعی «بله» تصریح کرد: «اهمیت نظر شورای نگهبان درخصوص این مصوبه از آن جهت است که شورای نگهبان با درک

ضرورت‌های امنیتی ناشی از حوادث اخیر

و تجاوز آشکار رژیم صهیونیستی به قلمرو سرزمینی جمهوری اسلامی ایران، سعی کرده براساس وظیفه ذاتی خود مانع از نقض ضوابط شرعی و اصول قانون اساسی شده و ابهامات و ایرادات این طرح را شناسایی کند.» بازگرداندن مصوبه «تشدید مجازات جاسوسی و همکاری با رژیم صهیونیستی و کشورهای متخاصم» برای اصلاح در شرایطی انجام شده است که این مصوبه در مجلس اگر چه با لحاظ دو فوریت و با رأی مطلق همه ۲۴۸ نماینده حاضر در صحن و بدون حتی یک مخالف تصویب شده بود؛ اما پس از تصویب با برخی انتقادات حقوقی و فنی بویژه از سوی وکلا و حقوقدانان مواجه شد.

ماده ۴ این مصوبه از جمله موادی بود که بیشترین انتقادات را به همراه داشت چه آنکه منتقدان معتقد بودند تعریف نشدن مفاهیم کلیدی مانند «همکاری»، «کشور متخاصم» و «امنیت ملی» می‌تواند زمینه‌ساز تفسیرهای سلیقه‌ای شود و نقض حقوق اساسی شهروندان

ایراد مفاهیم محدودکننده آزادی بیان

هم‌راستا با انتقادات فعالان مدنی، سخنگوی شورای نگهبان نیز روز گذشته یکی از اشکالات نهاد ناظر بر مصوبات مجلس برای تطبیق مصوبات با شرع و قانون اساسی را عدم تعریف دقیق برخی مفاهیم و ضرورت دقت در این امراعلام کرد. طحان نظیف در این باره نوشت: یکی از ابهامات شورای نگهبان

در بررسی این مصوبه، مشخص نبودن مرجع

تشخیص «دولت‌های متخاصم» و «گروه‌های متخاصم» است. لذا باید تصریح شود مصادیق این مفاهیم از سوی کدام نهاد رسمی، اعلام خواهد شد.

در ماده ۴ مصوبه نیز که تهیه یا انتشار هر نوع

محتوا که «نوعاً موجب... ایجاد تفرقه یا خدشه به امنیت ملی باشد» جرم‌انگاری شده، شورای نگهبان با اشاره به ابهام در مفاهیمی مانند «ایجاد تفرقه» و «خدشه به امنیت ملی» این موضع را داشته که این عبارات «کیفی» ممکن است در عمل زمینه اعمال محدودیت بر آزادی بیان مشروع را فراهم آورد و به همین دلیل باید

ابهام این عبارت مرتفع شود.

ایراد به تفسیر موسع از «افساد فی الارض»

شورای نگهبان با تأکید بر ضرورت دقت در

تطبیق احکام با موازین شرعی به اطلاق حکم

«افساد فی الارض» از آن گونه که در ماده ۲

مصوبه مجلس انجام شده بود، ایراد گرفت.

بر اساس اعلام سخنگوی شورای نگهبان این

کلیات طرح تشدید مجازات همکاری کنندگان با رژیم صهیونیستی و دولت‌های

متخاصم در شرایطی مطرح و به تصویب رسید که جامعه ایرانی تحت تأثیر

حملات ناجوانمردانه اسرائیل با حمایت آمریکا، دچار نوعی احساسات ملی و

ضدغربی شده بود. مسلماً به دلیل برخی بی‌توجهی‌ها در پیش‌بینی عملکرد

افراد خائن و جاسوس، چه از میان افراد داخلی و چه مزدوران خارجی، زمینه

آسیب‌پذیری کشور فراهم شده بود.

در آن شرایط حساس و هیچانی، غرور ملی لطمه دیده بود، اما در عین حال

نوعی همبستگی برای دفاع از کشور، با وجود نقد و انتقادی که به عملکرد

مدیران جامعه وجود داشت، شکل گرفت.

در این شرایط خاص، این طرح مورد بررسی قرار گرفت و همان زمان چند

نقد حقوقی به آن ارائه شد، چرا که این طرح نوعی جرم‌انگاری اقدامات اشخاص است که صرف‌نظر

از ارائه اطلاعات به بیگانگان که در اصول حقوق کیفری ما «خیانت به کشور» و «جنایت عظمای» تلقی

می‌شود، یک طرف قضیه است و بحث جاسوسی توسط بیگانگان یا برای بیگانگان، طرف دیگر که

مشمول تشدید مجازات است.

با این حال، ادبیات به کار رفته در این قانون خارج از اصول علمی و فلسفه تقنینی بود و قانون با ابهامات

فراوانی مواجه بود؛ به گونه‌ای که غیرشفاف، مبهم و قابل تفسیر بود و حتی برخی نقدها، اعتراضات یا

پیام‌رسانی در فضای مجازی می‌توانست مشمول جرم‌انگاری شود.

به همین دلیل، برخی حقوقدانان از جمله اینجانب، نقدهایی ارائه کردیم که این وضعیت می‌تواند

موجب سوءاستفاده شود و به افزایش بی‌رویه جرم‌انگاری و جمعیت کیفری منجر گردد. خوشبختانه

شورای نگهبان، با دقت بیشتری به این ابهامات توجه کرد و با ایرادهای متعدد، بسیاری از موارد طرح

را تأیید نکرد و زمینه اصلاح و بازنگری را فراهم ساخت.

امید است مجلس در بررسی دوباره این طرح، با بهره‌گیری از حقوقدانان مستقل و مجرب، اصلاحات

لازم را در چهارچوب اصول حقوق کیفری انجام دهد تا بستری برای سیاست جنایی واکنشی و دادرسی

عادلانه فراهم شود.

نکته مهم دیگر آن است که به جای تشدید مجازات و جرم‌انگاری گسترده، بهتر است سیاست جنایی

کنشی و پیشگیرانه مورد توجه قرار گیرد. چگونه ممکن است کشوری که مرتباً شعار ایستادگی در برابر

اسرائیل و آمریکا می‌دهد، در همان زمان بستر پیشگیری از آسیب‌پذیری را فراهم نکند؟ باید هم‌زمان

با اقدامات پیشگیرانه، از وقوع اقدامات خیانت‌آمیز و جاسوسی جلوگیری می‌شد.

قطع نظر از مسأله جنایات جنگی که حادث شد و خارج از اصول جنگ متعارف است، ما در دفاع از

منافع ملی، مرزهای کشور، حیثیت و امنیت ایرانی باید پیشگیری‌های لازم را برای حفظ امنیت فراهم

کنیم. این امر تنها زمانی ممکن است که به جنبه پیشگیری و اقدامات کنشی توجه ویژه شود.

چالش‌های حقوقی طرح مجلس



علی نجفی‌توانا
حقوقدان

در قوانین بویژه قوانین کیفری، یکی از اصول اساسی این است که در صورت جرم‌انگاری، باید مشخص شود که جرم مورد نظر به چه ابهام و عناصری نیاز دارد. اینکه جرم به چه عنصر مادی و روانی نیاز دارد، بسیاری حیاتی است چرا که در غیراین صورت و در صورت وجود ابهام و امکان تفسیر، ممکن است حقوق افراد تضییع شده و موجب تعقیب ناعادلانه یا تحدید آزادی‌های فردی شود. در این راستا، نظرات شورای نگهبان در خصوص برخی ابهامات موجود در قانون، بویژه در مواردی که در آن عبارات مبهم و کش‌دار وجود دارد، به نظر صحیح و قابل‌توجه است.

نکته دیگری که در این خصوص مطرح شده، به جرم «افساد فی الارض» و «محاربه» مربوط می‌شود. این دو جرم از جمله جرایم خاص با تعاریف مشخص هستند و نمی‌توان هر عملی را تحت این عناوین قرار داد. برای مثال، در خصوص جرم «محاربه»، مثلاً قانونگذار به تبعیت از کتاب‌های فقهی صراحتاً بیان کرده که «تجریدالسلاح لاخلافه الناس»؛ یعنی محاربه به معنای «سلاح کشیدن برای ترساندن مردم» است. همچنین در مورد «افساد فی الارض»، ماده ۲۴۸ قانون مجازات اسلامی به طور واضح به شرایط خاصی اشاره کرده که در صورت تحقق آن شرایط، عمل فرد به عنوان «افساد فی الارض» تلقی می‌شود. بنابراین نمی‌توان به سادگی هر عملی را به عنوان محاربه یا افساد فی الارض قلمداد کرد. ویژگی بارز این دو جرم این است که آنها به عنوان «حدود» شناخته می‌شوند و این امر به معنای لزوم دقت بیشتر در تفسیر و اجرای این قوانین است. مطابق قاعده «الحدود تدراً بالشبهات»، اگر حتی کمترین شک و شبهه‌ای وجود داشته باشد، باید از اجرای حد خودداری کرد. این بدان معناست که دامنه جرایم باید محدود نگه داشته شود بویژه در مورد حدود، باید از گسترش بی‌مورد آنها جلوگیری شود، چرا که نظر شارع مقدس نیز براین بوده که این مجازات‌ها در بسیاری از موارد باید اجرا نشوند.

با توجه به این مسائل، ایرادات شورای نگهبان در خصوص ابهامات قانونی و احتمال سوءاستفاده از عناوینی مانند «افساد فی الارض» کاملاً منطقی و درست است. در عین حال، نکته‌ای که باید مورد توجه قرار گیرد این است که قانونگذاری نباید تحت تأثیر احساسات و واکنش‌های فوری به حوادث خاص صورت گیرد. باید توجه داشت که قانونگذاری نیازمند بررسی جامع و دقیق شرایط است تا از تفسیرهای نادرست و غیرمنطقی جلوگیری شود. به نظر من اقدام شورای نگهبان در نقد برخی قوانین و تأکید بر اصول حقوقی و قانونی، نشان‌دهنده تعهد به بالشیبهاست». اگرچه در گذشته، گاهی شورا به دلیل مصلحت‌اندیشی‌های خاص مورد انتقاد قرار می‌گرفت، اما اگر شورا بر اساس موازین قانونی و شرعی به نقد قوانین بپردازد، این عمل به تقویت جایگاه حقوقی و قانونی آن کمک خواهد کرد.

لزم دقت در رعایت اصول قانون اساسی

شورای نگهبان همچنین ماده ۹ مصوبه را از دو جهت مغایر با اصل ۱۶۹ قانون اساسی اعلام کرد. شورای نگهبان در این باره با بیان اینکه لازم‌الاجرا بودن قانون تنها پس از طی مراحل قانونی وارد است، یادآور شد: براساس اصل ۱۶۹ قانون اساسی هیچ فعلی یا ترک فعلی به استناد قانونی که بعد از آن وضع شده است، جرم محسوب نمی‌شود.

سخنگوی شورای نگهبان در پایان تشریح ایرادات تأکید کرد: «ایرادات و ابهامات مطرح شده درخصوص این مصوبه، نه برای ایجاد مانع در روند قانونگذاری بلکه برای تضمین تصویب قوانین به گونه‌ای است که ضمن ایجاد بازاریابی لازم در برابر اقدامات ضد امنیتی، حقوق و آزادی‌های مشروع مردم و مبنای شرعی و حقوقی نظام جمهوری اسلامی ایران محفوظ بماند تا در صورتی که لازم باشد، با قابلیت اجرا وضع شود که علاوه بر تأمین امنیت ملی، از حقوق شهروندان نیز صیانت نماید.» موضع صریحی که حکایت از آن داشت که شورای نگهبان در بررسی این مصوبه بیش از هر زمان انتقادات فنی و حقوقی و واکنش‌ها و نگرانی‌های اقشار مختلف از جمله فعالان رسانه‌ای و حقوقی را مد نظر داشته است. رویکردی که در دوران ضرورت دوجندان تقویت انسجام ملی و آرامش اجتماعی اثرگذار و قابل تحسین است.

تحلیل حقوقی تصمیم شورای نگهبان



فرشید
فرحنگیان
وکیل دادگستری

مجلس شورای اسلامی اخیراً طرحی را با هدف «تشدید مجازات جاسوسی و همکاری با رژیم صهیونیستی و کشورهای متخاصم» تصویب کرد که با اکثریت قاطع نمایندگان به تأیید رسید. این طرح که با نیت تقویت امنیت ملی تدوین شده بود، در شورای نگهبان با موانع حقوقی و شرعی مواجه و متوقف شد. این تصمیم نه به معنای مخالفت با اصل مبارزه با جاسوسی، بلکه نشانه‌ای از تعهد شورای نگهبان به حفظ تعادل میان امنیت ملی و حقوق بنیادین شهروندان است.

یکی از مهم‌ترین ایرادات شورای نگهبان به این طرح، ابهام در تعریف مفاهیم کلیدی مانند «دولت متخاصم» و «گروه‌های دشمن» است. فقدان معیارهای روشن برای تعیین مصادیق این عناوین می‌تواند

به تفسیرهای سلیقه‌ای و سوءاستفاده از قانون منجر شود. این ابهام، خطر اجرای ناعادلانه قانون را افزایش می‌دهد و ممکن است افرادی بی‌گناه را در معرض اتهامات نادرست قرار دهد.

ایراد دیگر، گسترش بی‌ضابطه مفهوم «افساد فی الارض» به رفتارهایی است که لزوماً ماهیت خرابکارانه یا خائنانه ندارند. برای نمونه، طرح می‌توانست «مساعدت غیرمستقیم رسانه‌ای» با رژیم صهیونیستی را مصداق افساد بداند. چنین رویکردی با اصول کیفری که بر تناسب جرم

و مجازات تأکید دارند، در تعارض است و می‌تواند به مجازات غیرعادلانه منجر شود. علاوه بر این، طرح با اصل ۱۶۹ قانون اساسی که عطف‌به‌ماسبق شدن قوانین کیفری را ممنوع می‌کند، مغایرت دارد. تلاش برای اعمال مجازات جدید بر اقدامات گذشته، نقض اصول دادرسی عادلانه است.

همچنین، تعابیر مبهمی مانند «خدشه به امنیت ملی» یا «ایجاد تفرقه» بدون تعریف دقیق، می‌تواند فعالیت‌های مشروع رسانه‌ای، فرهنگی یا سیاسی را محدود کند و به نقض آزادی بیان منجر شود.

تصمیم شورای نگهبان در بازگرداندن این طرح، پیامی روشن به قانونگذاران است؛ حتی در شرایط حساس امنیتی، نباید اصول قانون اساسی و حقوق بشر نادیده گرفته شوند. امنیت پایدار تنها از طریق قوانین شفاف، دقیق و منصفانه محقق می‌شود. قانونگذاری مؤثر نیازمند تعادل میان تأمین امنیت و حفظ حقوق شهروندان است. نه توسل به مجازات مبهم و گسترده این اقدام شورای نگهبان، گامی در جهت تقویت حاکمیت قانون و حفاظت از عدالت در جامعه است. بازگشت این طرح به مجلس، فرصتی است برای بازنگری دقیق‌تر؛ قانونی که قرار است از امنیت دفاع کند، نباید خود ناقض عدالت و حقوق باشد. تجربه نشان داده است امنیت پایدار، در سایه قانون شفاف و منصفانه محقق می‌شود؛ نه از دل مجازات مبهم. حفظ امنیت، بدون رعایت عدالت ممکن نیست. قانون مؤثر باید هم صریح و هم منصف باشد. در این طرح، نه عقب‌نشینی در برابر تهدید، بلکه ایستادگی در برابر بی‌دقتی حقوقی بود.

#دولت_کنار_مردم

همراه با ایستادگی ملت ایران، وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مختلف دولت همه تلاش‌ها و تدابیر خود را برای مدیریت کشور در شرایط جنگ تحمیلی و رفع و تأمین نیازهای مردم در حوزه‌های مختلف معطوف کردند. مجموعه اقدامات، تدابیر و برنامه‌های دولت را باید همچون زنجیره‌ای به هم پیوسته در نظر گرفت. زنجیره‌ای که یک سر آن به مرزها و گمرکات کشور برای تأمین و ورود کالاهای اساسی می‌رسد، یا یک سر آن به مزارع گندم و چای می‌رسد و سر دیگر آن به نام کالاهای اساسی و دارویی که مردم در شهرها و خیابان‌های خود دریافت می‌کنند. خدمت مهم‌تر دیگر دولت در این روزها، تأمین و پرداخت خسارت ایرانیانی است که در تجاوز دشمن، خانه و کاشانه خود را از دست داده‌اند یا خانه و کاشانه آنان آسیب دیده است. در این صفحه تلاش شده است بخشی از این اقدامات دولت، نه در قالب کلام، بلکه در قالب تصویر بیان شود.

وزارت راه و شهرسازی

راه آهن

برنامه اجرای ۳ هزار و ۵۲۶ کیلومتر ریل‌گذاری جدید

هدف توسعه زیرساخت حمل و نقل ریلی

زمان در حال اجرا است

برق

برنامه تولید ۱۱ مگاوات برق از انرژی‌های تجدیدپذیر

هدف کمک به رفع ناترازی برق

زمان نیروگاه راه‌اندازی شده است

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

آموزش

برنامه آموزش ۴ هزار و ۳۱۷ نفر

هدف آماده‌سازی افراد برای بازار کار

زمان ۳ ماهه ابتدای سال

دولت

حمایت از بازار

برنامه ابلاغ بسته حمایتی از صنایع و کسب‌وکار آسیب‌دیده از جنگ

هدف پشتیبانی از استمرار تولید و رفع موانع احتمالی واحدهای تولیدی و خدماتی

زمان در روزهای اخیر ابلاغ شد

خدمات درمانی

برنامه انجام هزار عمل جراحی برای مجروحان

هدف نجات جان مجروحان و تأمین نیازهای درمانی آنان

زمان از آغاز جنگ تا امروز

وزارت جهادکشاورزی

تولید

برنامه خرید ۱۰ هزار تن گوجه فرنگی از کشاورزان

هدف حمایت و کاهش دغدغه کشاورزان

زمان آغاز شده است

شیلات

برنامه رهاسازی روزانه ۱/۵ میلیون قطعه انواع بچه‌ماهی

هدف حفظ زیست‌بوم و صنعت صیادی

زمان از ابتدای ماه جاری

نهادد دامی

برنامه توزیع هزار و ۲۰۰ تن نهادد دامی

هدف ثبات در بازار نهادد دامی و حمایت از دامپروری

زمان ۳ ماه اول سال

حمایت از کشاورزان

برنامه توزیع ۱۶ هزار تن انواع کود شیمیایی

هدف حمایت از کشاورزان و تضمین تولید

زمان ۳ ماه ابتدای سال